

Eurooppalainen korkeakoulutusalue ja Suomi

Tuula Haatainen

Eurooppalaisen korkeakoulutusalueen luominen vuoteen 2010 mennessä otti askelen eteenpäin Berliinissä 18.–19.9.2003 järjestetyssä opetusministerikokouksessa. Kokouksen päätösasiakirjassa tälle niin kutsutulle Bolognan prosessille asetettiin konkreettisia välitavoitteita vuodelle 2005 ja tehtiin muutamia tulevaisuuden kannalta merkittäviä uusia avauksia.

Korkeakoulujen ja tieteen kannalta kiinnostava avaus on se, että Bolognan prosessiin otettiin mukaan myös tieteellinen ja taiteellinen jatkokoulutus. Kovin konkreettisia tavoitteita ei vielä asetettu, mutta selvää on, että meidän tulee kansallisella tasolla pohtia, miten parhaiten yhdistää Bolognan prosessi ja Euroopan tutkimusalueen kehittyminen mahdollisimman suurten synergiatujen saamiseksi.

Toinen, suomalaisten korkeakoulujen ja tutkimuksen kannalta tärkeä avaus oli se, että prosessiin tuli mukaan myös Venäjä. Tämä avaa nähdäkseni aivan uudenlaisia yhteistyömahdollisuuksia venäläisten ja suomalaisten korkeakoulujen välillä.

Välitavoitteet vuodelle 2005 ovat Bolognan prosessin onnistumisen kannalta aivan keskeiset: korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmät, kaksipuolaisen tutkintorakenteen käyttöönotto sekä ulkomailla suoritettujen opintojen ja tutkintojen tunnustaminen. Jos näissä tavoitteissa ei saavuteta konkreettisia tuloksia, uhkaa koko prosessi lamaan.

Suomalaiset korkeakoulut ovat hyvissä kilpailuasemissa Euroopan korkeakoulutus- ja tutkimusalueetta rakennettaessa. Eurooppalaisissa vertailuissa pärjäämme hyvin, koulutukseen ja tutkimukseen panostetaan ja tulokset kertovat, että käytetyillä resursseilla saadaan hyviä tuloksia aikaiseksi. Korkeakoulut ovat kuitenkin toimintaympäristössä, jossa tämä ei näytä riittävän. Korkeakoulujen opetuksen ja tutkintojen arviointiin ja laadunvarmistusjärjestelmiin kohdistuu voimakas kansainvälinen paine, jota Berliinin loppupäätelmät entisestään vahvistavat. Suomalainen korkeakoulujen arviointijärjestelmä on ol-

lut toimiva. Jatkossa meidän tulee panostaa siihen, että saamme omista lähtökohdistamme edelleen kehitettyä laadunvarmistusjärjestelmämme niin selkeäksi, uskottavaksi ja järjestelmälliseksi, että korkeakoulujemme toiminnan laatu ja niiden noudattamat laadunvarmistusmenetelmät ovat kenen tahansa todennettavissa. Ministeriö on jo asettanut työryhmän pohtimaan arvioinnin kehittämistarpeita.

Suomessa juuri kukaan ei enää kyseenalaista tarvetta kansainvälistä koulutus- ja tutkimusjärjestelmäämme. Selvää on, että tämä vuosikymmen tulee olemaan globalisaation vuosikymmen. Globalisaatio vaikuttaa yksittäisten ihmisten arkipäivään voimakkaammin ja suuremmin kuin aikaisemmin. Ihmiset, tavarat, palvelut ja pääomat kulkevat nyt vapaasti Euroopan sisämarkkina-alueella. Koulutuksen kansainvälistyminen on strateginen vastaus globalisaation haasteisiin. Koulutusjärjestelmämme ja -traditiomme on suomalaisen sivistyskasityksen ja yhteisten arvojemme tulos. On tärkeää, että globaalien koulutusmarkkinoiden puristuksissa voimme parantaa oman julkisen koulutusjärjestelmämme kilpailukykyä, niin etteivät markkinavoimat saa yliotetta koulutus- ja sivistyspoliittisista lähtökohdista. Kansainvälisen yhteistyön tiivistäminen, verkostoituminen ja voimavarojen poolaus ovat vastauksia globaalien koulutus- ja tutkimusmarkkinoiden tuomaan paineeseen.

Berliinissä korostettiin edelleen opiskelija- ja tutkijaliikkuvuuden merkitystä. Liikkuvuutta pyritään lisäämään kahdella tasolla: Euroopan sisällä ja toisaalta Eurooppaan pyritään rekrytoimaan lisää ulkomaisia opiskelijoita ja tutkijoita mantereen ulkopuolelta mm. tulevaisuuden työvoimatarpeita silmällä pitäen. Suomikin joutuu tulevaisuudessa kilpailemaan kansainvälisesti entistä enemmän lahjakkaista opiskelijoista, tutkijoista ja tutkimusrahoituksesta. Menestyminen uudessa kilpailutilanteessa edellyttää suomalaisten korkeakoulujen kansainvälisen toiminnan merkittävää laajentamista ja syventämistä. Opetusta on tarjottava kotimaisten kielten lisäksi englannin

kielellä, ja ulkomaisten opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden rekrytointiin ja huolenpitoon heistä täällä on panostettava. Korkeakouluilla on vahva osuus kansallisessa ja alueellisessa innovaatiotoiminnassa ja tämän toiminnan avautumista kansainväliselle yhteistyölle pidän keskeisenä kilpailukykyimme kohentamisen keinona.

Koulutuksen ja tutkimuksen eurooppalaisen yhteistyön tiivistäminen edellyttää paitsi suomalaisen yhteiskunnan aitoa avautumista kansainväliselle yhteisölle myös omasta kilpailukyvyttämme huolehtimista. Suomi on panostanut koulutukseen ja erityisesti tutkimus- ja kehitystyöhön viime vuosikymmenellä merkittävästi. Tämä on ollut tuloksellista politiikkaa ja hallitus on sitoutunut sitä jatkamaan. Julkisen rahoituksen osuus t&k-panostuksessa on Suomessa matala, myös kansainvälisesti vertaillen. Perustutkimuksen infrastruktuurista huolehtiminen on kuitenkin ainoa keino turvata innovaatiojärjestelmämme toimivuus jatkossa, ja tämä tehtävä lankeaa luonnostaan julkiselle vallalle. Suomen sosiaalinen ja taloudellinen hyvinvointi nojaa pitkään korkeatasoiseen perustutkimukseen ja siitä syntyvään t&k-toimintaan. Korkea osaamistaso on ainoa todellinen kilpailuetumme maailman markkinoilla. EU:n itälaajentumisen myötä tämä seikka nousee entistäkin keskeisemmäksi, kun lähellämme on jäsenvaltioita, joissa palkkataso on suomalaista huomattavasti alhaisempi vielä pitkän aikaa.

Osaamisen säilyttäminen ja vahvistaminen Suomessa on yksi keskeisistä tulevaisuuden haasteista ja samalla se on perusteltu syy korkeakoulujen kansainvälistymiselle. Yliopistojen on panostettava erityisesti houkuttelevien tutkimusympäristöjen luomiseen, sillä kestävä kansainväliset verkostot muodostuvat valtaosin korkeata-

soiseksi tunnustetun tutkimustyön ympärille. Ammattikorkeakoulujen vahvuus on työelämäosaamisessa niin koulutuksen kuin t&k-toiminnan saralla. Näitä toisiaan tukevia osaamisen alueita korkeakoulujen tulisi entistä enemmän hyödyntää keskinäisellä yhteistyöllä ja työnjaolla.

Suomalaisten korkeakoulujen osallistuminen kansainväliseen opiskelija- ja opettajavaihtoon on viime vuosien aikana nopeasti laajentunut. Olemme saavuttaneet merkittävän tavoitteen tässä yhteistyössä: Suomesta on tullut houkutteleva koulutusmaa, sillä nykyisin yliopistoihimme tulee yhtä paljon vaihto-opiskelijoita kuin täältä lähtee ja ammattikorkeakouluissa vaihdon tasapaino on kohenemassa. Tyytyväisiä emme voi kuitenkaan olla, sillä osin vaihtojen tasapainon parantuminen selittyy sillä, että suomalaisten opiskelijoiden halukkuus osallistua ulkomaiisiin vaihtoihin on ollut nopean kasvun jälkeen tasaantumassa. On myös todettava, että korkeakoulujen vaihtoluvut ovat vasta noin puolet asetuista määrällisistä tavoitteista.

Suomalainen korkeakoululaitos on omaleimainen, kahdesta tasavertaisesta sektorista muodostuva kokonaisuus. Pidän tärkeänä, että myös kansainvälisessä yhteistyössä kehittämme korkeakoulujamme niiden omien vahvuuksien pohjalta. Berliinissä painotettiin korkeakoulututkimusten tavoitteiden, sisältöjen sekä oppimistulosten läpinäkyvyyttä. Uskon, että tällainen painotus vahvistaa mahdollisuksiamme kehittää monimuotoista ja -arvoista korkeakoulutusta täällä kotimaassa. Vain riittävän monipuolinen ja monimuotoinen korkeakoulutarjonta kattaa opiskelijoiden, työelämän ja yhteiskunnan nykyaikaiset osaamistarpeet.

Kirjoittaja on opetusministeri.